

Den store florajakten

Tor Carlsen

Skogbakken 2, NO-1177 Oslo tor.carlsen@bio.uio.no

– *Hvilken av de norske floraene er best? Skriv en bokomtale til Blyttia om floraene som finnes i handelen nå!* Oppdraget hørtes veldig enkelt ut. Alle vet jo at det finnes bare én Flora og Reidar er dens profet. Alt annet er kjetterske tanker. Deretter satte jeg meg ned og tenkte over hvilken flora jeg ville gitt bort i presang til min mor eller til en venn som har hytte på fjellet. Hva med en interessert elev på skolen? Nå var plutselig ikke valget så lett lenger. Og hvilke floraverk hadde jeg egentlig å velge mellom? Jeg ville starte jakten med en tur rundt til de ulike bokhandlerne og se hva de hadde å tilby i hyllene. Det var ikke så mye å skryte av. En av Norges største bokhandlere i Oslo hadde verken Lid eller Mossberg på hylla. Bare en vegg med bøker om friluftsliv. Pene bilder fra fjell og fjord. Hvordan dressere din hund. Gourmetmat på tur. Slike er nyttige hver eneste gang man er på dagstur i skogen med 5 ulike kjeletyper og en potteplante med rosmarin i sekken. Turen videre ble ikke bedre. Jeg fant Lids flora på tilbud i en annen bokhandel. Bare 450 kroner. Den har nok vært på salg lenge, for det var utgaven fra 1985.

Det var altså mange overraskelser som ventet meg, og jeg skjønnte at dette oppdraget kom til å bli veldig spennende. Jeg fant ut at «Floraen i farger» ikke var i salg lenger. Der har det visst ikke kommet nye utgaver på mange år. Dermed ble jeg veldig nysgjerrig på hva skolene bruker av oppslagsverk i dag. En rask ringerrunde viste at skolene jeg hadde

kontaktet iallfall ikke hadde kjøpt noen nye floraverk siden den gang jeg selv gikk på skolen. En annen overraskelse var hvor mange fjellfloraer det var på markedet. I motsetning til antallet floraer som hadde spesialisert seg på for eksempel strender. Er det bare fjell-hyttetfolket som kjøper seg floraer? Da håper jeg strandhyttetfolket i det minste har «Livet i fjæra», «Dyreliv i havet» eller den nydelige algefloraen til Jan Rueness.

Hva er det så en flora trenger for å være god? Jeg ville sette meg noen kriterier på forhånd. Noen tanker om hva jeg burde forvente av en flora. Dette var spørsmålene jeg skrev ned til meg selv før jeg begynte å lese bøkene: Er den innbydende slik at jeg får lyst til å ta den frem fra bokhylla? Er prisen slik at jeg vil kjøpe den til meg selv eller i gave? Har den bestemmelsesnøkler som er forståelige? Finner jeg ut hvilken plante jeg har i hånden? Er illustrasjonene eller bildene til hjelp i bestemmelsen eller er de bare til pynt? Er teksten til hver plante informativ for bestemmelsen? Står det spennende historier om hver plante slik at jeg kan lære noe mer enn bare navnet? Holder boken det den lover på utsiden?

Jeg har valgt å se bort fra floraer som tar for seg bare et lite område, så svalbardflora eller osloflora er ikke med her. Jeg har også unngått å ta med hageoppslagsverk og liknende. Konsentrasjonen er på bøker ment for å kunne gjenkjenne ville planter og som har forholdsvis god dekning av landet.

Det er dessverre et par bøker som ikke har kommet med i denne bokomtalen. Noen fordi de er utsolgt fra forlaget, og noen fordi forlagene ikke ville være med.

Norsk flora (kort og godt Lid)

Lid, Tande Lid og Elven
2005: Norsk flora.
Samlaget. 1230 s.
ISBN 8252160298

Ja, hva skal man skrive om denne som ikke er skrevet før? Jeg har ikke så mye å klage på artsutvalget eller plantebeskrivelsene. Men pedagogisk er den jo ikke. Den blir ikke engang brukt på botanikkkursjonene til Universitetet i Oslo, siden læringsterskelen er så høy. Det kreves en del kunnskaper i morfologi eller en god kjennskap til planter for å kunne bruke denne floraen optimalt. Kvaliteten på sammenbindingen er dårlig, så vær forberedt på at ryggen sprekker og sidene detter ut allerede etter veldig kort tid. Samtidig er dette en flora man ikke kan leve uten, om man er ivrig amatør eller biolog. Dette er referanseverktøyet som alle de andre norske floraene henviser til, og er standardverket som brukes for taksonomi og nomenklatur. Det er vel få andre land, om noen, som kan vise til en så grundig feltflora. Latinordlista bak i boka er også veldig nyttig for den som har lyst til å forstå mer av plantenavnene. Hvor ble det forresten av famileregisteret som var i forrige utgave? Det var mye mer nyttig enn en blank side med kun en linjal påtrykt. I denne boka er det fullstendige og gode nøkler, slik at man kan få

bestemt plantene på skikkelig vis i stedet for bare å bla tilfeldig. Jeg spør meg selv om ikke det er nøkkelen og sjekklisten som er det reelle verktøyet her. Jeg lurer litt på hvordan boka hadde sett ut med kun nøkkel og artsomtaler. Kanskje den hadde vært billigere, mer holdbar og lettere å ta med i felt? Så den mest alvorlige kritikken. LIDs flora? Det er en skam. Dette er Elvens flora.

Gyldendals Store Nordiske Flora

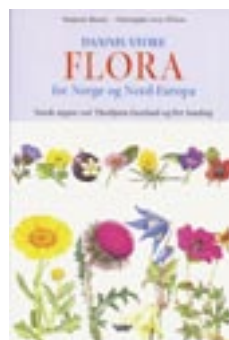
Dette er et praktverk av en bok. Fantastiske figurer. Gode omtaler. Men ingen nøkler. På en annen side, med litt forkunnskaper er det ikke vanskelig å slå opp på forvekslingsartene og sjekke ut karakterene man lurer på. Derimot vil det bli mye blaug om man ikke har noe som helst forkunnskaper og vil finne en plante som likner. En test av floraen på en nybegynner (som besto i utdeling av planter og flora) gikk ikke så veldig bra før vi hadde kommet frem til hvilken familie vi skulle begynne å lete i. Men derifra gikk det overraskende bra. Hvorfor familieregisteret er på side seks og sju, klarer jeg ikke å forstå. Innsiden av permene er grønne og helt klare til å bli fylt med et lett tilgjengelig register. I tillegg er familieregisteret ikke satt opp alfabetisk, men i rekkefølgen de forekommer i boken. Dermed er disse sidene totalt bortkastet. Plantefigurene i denne boka er helt fantastiske. Flotte store akvareller med detaljtegninger der hvor det trengs. I tillegg er omtalene av plantene veldig gode, og det følger med et lite utbredelseskart til hver plante. Dette er veldig pedagogisk og leservennlig. I forordet står det beskjedent at dette er en flora for amatører. Jeg vil si den er mye mer enn det. Den er en veldig god flora, og den er et godt leksikon om man vil slå opp på en plante man lurer på.

Mossberg og Stenberg
2007: Gyldendals store nordiske flora. Gyldendal.
928 s.
ISBN 9788205325630

Damms store Flora for Norge og Nord-Europa

Denne her har en litt annen målgruppe. Her er det veldig mye planter som ikke hører hjemme i Norge, men som heller høre hjemme i Tyskland og Frankrike og litt varmere strøk. Dette kan være forvirrende og forvanskende for noen som vil bestemme en norsk plante. Særlig siden man ikke her har utbredelseskart, men må lese seg igjennom mange omtaler for å se hvilke planter som vokser i det aktuelle området man er i. Mange av plantene er også bare representert med figur av en detalj og ikke hele planten. Figurene er fine, men når man sammenlikner Blameys tegninger med Mossberg sine, så er det Mossberg som stikker av med seieren. På den andre siden har denne floraen en nøkkel som gjør den mye mer anvendelig. Nøkkelen er til og med veldig god, med de aktuelle karakterene illustrert i marginen ved siden av nøkkelpunktet. En stor svakhet for en flora på dette ambisjonsnivået er at den ikke har med gress, starr og siv. Det er OK i en opplevelsesflora som har med utvalgte planter for å inspirere til botanikk, men det er ikke godt nok for en flora som vil dekke alle planter i Nord-Europa. For en som reiser litt mer og er interessert i å lære utenlandske planter, er den en god flora. Spørsmålet da er om man skal ta seg råd til å betale dobbel pris for å få den oversatt til norsk i stedet for å kjøpe den på originalspråket.

Grey-Wilson og Blamey
2005: Damms store flora for Norge og Nord-Europa. Damm. 544 s.
ISBN 82-512-0355-4

Aschehougs små naturbøker – Fjellflora

En liten flora med veldig få planter og lite informasjon. Likevel har de fått plass til veldig mye luft og hvite sider. Det virker som om formatet på boken er bestemt før forfatteren har vært inne i bildet. Alle planter er beskrevet med fire avsnitt pluss

Fonstad 2006: Aschehogs små naturhåndbøker. Fjellflora. Aschehoug. 64 s. ISBN 82-03-23347-3

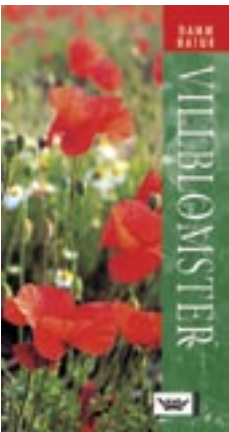
bilde. Det blir ganske irriterende til slutt å lese som avsnitt på nesten hver eneste plante at «denne planten kan ikke forveksles med noen andre». Selvsagt kan den det. Denne plassen kunne vært utnyttet til å fortelle mer om planten i stedet for denne repeterte setningen gjennom boka. Det blir også ganske meningsløst å skrive at fjellarve kan forveksles med de andre arvene når ingen andre arver er beskrevet i boka. Man må altså ha en annen flora i tillegg til denne for å kunne bruke boka. Hvorfor ikke da kjøpe en bok med litt mer informasjon eller med flere arter. Det er mange ting jeg lurer på etter å ha lest boka. For eksempel er levested for harerug beskrevet slik: Finnes overalt, men ikke på altfor fuktige steder, vanlig over hele fjellheimen. Greitt nok at ikke utbredelse utover fjellheimen er tatt med, men hva menes med ikke altfor fuktig? Jeg som er vant til å se den i myrområder lurer på hva som skal til for å bli for fuktig? Boka skal ha skryt for å ha tatt med bruksområde. Dette er alltid interessant å lese om. Dessuten er den laget til å kunne ha med seg ute. Personlig ville jeg byttet ut noen av plantene. Jeg skulle gjerne hatt med skogstjerne og bleikmyrklegg. Kanskje på bekostning av bukkeblad og tranebær. Hvorfor sitter sidetallene på innside? Det er ikke spesielt leservennlig.

Wesenberg 2005: Aschehogs små naturhåndbøker. Trær og busker. Aschehoug. 64 s. ISBN 82-03-23252-3

Aschehogs små naturbøker – Trær og busker

Her var jeg litt forutinntatt før jeg åpna boka. Tenkte at dette var enda en av de litt uferdige bøkene hvor design er viktigere enn innhold. Samme format som fjellfloraen. Jeg er fortsatt ikke glad i sidetall som man må lete etter på innsidene. En forskjell på denne boka og fjellfloraen er at siden man har med et godt utvalg av artene man kan treffe på i Norge, så finner man også forvekslingsartene i samme bok. Så her er «likner på»-kategorien ganske nyttig. Formatet er hendig hvis man skal ta med seg boken ut og har som mål å bestemme busker og trær man møter på. Jeg tror også en skoleklasse kunne vært ganske selvhjulpen med denne floraen i sekken. Jeg lurer litt på hvorfor ikke latinske navn er med. Det er helt klart plass til det på sidene. Det er mye åpen plass som kunne vært brukt til bilder eller skrift. Avsnittene om bruk er et stort pluss. Jeg vil si at alt i alt er dette en vellykket bok som holder alt den lover på utsiden. Jeg vil til og med anbefale den. Billig er den også.

Fletcher 2005: Villblomster. Damm. 296 s. ISBN 82-04-09632-1

Villblomster

Jeg blar opp på første side og leser følgende under «Slik brukes denne boken»: *Vær klar over at: ning r m ru i ma g m m i n r r n an i gi n n an a ning i i ru ra r n ra r r r gg r.* Kunne de ikke skrevet Vær klar over at denne boken ikke har gått igjennom korrektur? Jeg føler meg ikke engang frekk når jeg skriver dette, for det er mye skrivefeil i denne boka. Den største er kanskje at den er tilpasset norske forhold. Hadde den vært tilpasset Norske forhold hadde den hatt med tyrihjelmer i stedet for storhjelmer. Den hadde hatt harerug og ikke ormrot. kvann og ikke *Oenanthe*. Hvorfor er *Ruscus* og *Tamus* med? og hvorfor så få fjellplanter? Setter vi dette til side, sitter man igjen med en bok som er aldeles nydelig bygget opp. Designet er noe av det beste jeg har sett blant floraene i denne testen. Gode forståelige figurer med uthevninger av viktige nøkkelkarakterer. God blanding av bilder og tegninger som utnytter det beste av begge fremstillingsformer. Spesielt vil jeg fremheve at alle planter har en figur hvor habitus er tegnet med boken som skala. Dette synes jeg er et genialt pedagogisk triks. Plusspoeng også for å oppgi sidetallet til forvekslingsartene. Mine andre floraer er nedkludret med slike notater og sidetall. Jeg er ikke glad for at plantene er delt opp etter farge.

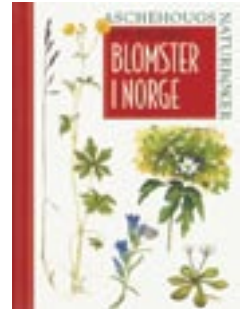
Planter som likner på hverandre er dermed spredt rundt i boka. En annen ting er at man trenger ikke være fargeblind for å lure litt på hvor man skal slå opp når man finner en stjerneskjerm, rødsildre, brunrot eller soldogg. (Både brunrot og rødsildre er i gruppa «purpur – blå»). Jeg håper allikevel mange floraforfattere tar en titt i denne boka, for her er det massevis å lære om god florapedagogikk.

Blomster i Norge

Denne boka minnet meg på mange måter om den gode gamle floraen i farger. Tekst på venstresiden plansjen på høyresiden. Liknende planter på samme plansje. Oversiktlig sortert etter plantefamilier. Men hvorfor må figurene være så små? Noen av plantene er knøttsmå og vanskelige å se skikkelig, samtidig som det er masse plass rundt dem. Enkelte planter har fått separate tegninger av detaljer som frukter eller blomster. Disse er det i flere tilfeller ganske vanskelig å finne ut av hvor hører hjemme. Midtstilt mellom to liknende planter og ingen egen merking. Teksten sier heller ikke hvem av plantene detaljen tilhører, så her må man bare gjette. Plansjen på perikum er et hederlig unntak og har flotte detaljer som er godt merket. Boken tar mål av seg å beskrive 800 blomsterplanter. Utvalget av disse er ganske greitt. Men den har også med seks karsporeplanter. Hvorfor ikke utvide med en plansje eller to og dekke denne gruppen og nåletrærne skikkelig? Hvorfor ha med elvesnelle, men ikke skogsnelle og engsnelle? Et annet, men ikke like godt alternativ er å kutte ut gruppen helt. En annen litt underlig ting er angivelsen av familier. Det skjer kun som «heading» over plansjen og ikke i teksten. For eksempel plansjen småengkall, storengkall, skjellrot, tettegress og storblærerot har overskriften maskeblomstfamilien/blærerotfamilien. Det er ingenting i boken som forteller en leser hvilken av disse to familiene de enkelte plantene tilhører. En liten test på førsteårs biologistudentene og på venner og familie, viste at en slik angivelse er helt nødvendig. Men så over til noe veldig bra. Hver eneste plansje har en faktaboks med massevis av spennende informasjon. Her var det veldig mye inspirasjon å hente, og det gjør at man får lyst til å sette seg ned å lese boka fra perm til perm som en roman. Like spennende er faktaseksjonen bak i boka med blant annet et flott kapittel om mykorrhiza. Denne boka er nok en bruksflora for de fleste. Ikke for stor for nybegynneren. Mulig å ha med i sekken på klassetur. Og med mye morsom informasjon. Men den kunne vært mye bedre med et par små grep.

Familiens Norske flora

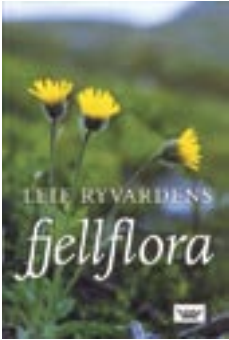
Dette er kanskje ikke en flora for å bestemme planter man har funnet på turen eller få et overblikk over de vanligste artene. Med bare 150 planter får man ikke dekket så mye. Når boken lover å dekke de vanligste blomstene i Norsk natur, så gjør den kanskje nettopp det og ikke noe mer. Der finner du ikke så mange planter uten store blomster. Du finner ikke groblad her. Ikke karsporeplanter eller nakenfrøete heller. Ingen gress, siv eller starr er med. Hederlige unntak er hesterumpe og tusenblad. Men du vil finne både silkenellik og kongsspir. Det du derimot får i denne floraen, er en flott og grundig beskrivelse av alle plantene. Jeg er ikke helt enig i det som står bak på denne floraen, at denne floraen er et enkelt oppslagsverk som er fin å ha med seg på tur. Den er nok mye bedre å ha hjemme i stua eller på hytta for å lese om planter og lære seg nye spennende ting og så kanskje kjenne igjen plantene når man så legger ut på tur. Siden omtalene er så gode, og inneholde mye mer enn bare beskrivelser av plantenes utseende, er den også godt egnet til å lære seg mer om bruk av planter, og dia-

Feilberg 2002: Blomster i Norge. Aschehoug. 345 s. ISBN 82-03-22374-5

Ryvarden 2007: Familiens norske flora. Damm. 249 s. ISBN 978-82-04-13698-5

Ryvarden 2006: Fjellflora. Damm. 232 s. ISBN 978-82-04-10517-2

lektnavn og morsom økologi. Det er også en godt og langt introduksjonskapittel i denne boka. Her får man en god innføring i blant annet plantenes anatomi, pollinering og spredning. Alt i alt er det en spennende og morsom flora, men den har kanskje litt få planter.

Fjellflora

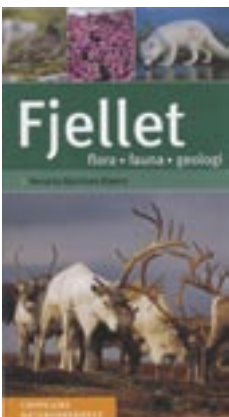
En flora med aldeles nydelige bilder. Hvor enn du slår opp i denne floraen finner du et vakkert postkortbilde av en plante. Kanskje bortsett fra bildet av skogstjerneblom som ikke er helt heldig. Omtalene av plantene er også veldig gode og inneholder både beskrivelse av navnets betydning, økologien, utbredelsen og bruksområder. Noen ganger kommer det også en historisk anekdote. I innholdsregisteret står alt i rekkefølgen det kommer i boka, og blir dermed ikke så brukervennlig for å kunne slå opp. Dette er en flora som helt klart vil inspirere til flere turer i fjellet og til å følge bedre med på floraen man møter der. Lærerik er den også, og man får helt klart lyst til å sette seg ned og bla i den på kveldene på hytta.

Kristoffersen 2007: Det blomstrende fjellet. Vigmostad og Bjørke. 234 s. ISBN 978-82-419-0409-7

Det blomstrende fjellet

Denne boka er min favoritt i denne testen. En aldeles nydelig bok med flotte bilder og mye informasjon om hver plante. Alle plantene har også minst to bilder slik at man har habitusbilder gjerne med fjellheimen i bakgrunnen og i tillegg nærbilder av blomstene. Lyngplantene har bilde av både blomst og frukt. Jeg vil si at den både er en god flora for å finne navn på planter og en god flora for å lære seg masse spennende om disse artene også. Her er betydningen av latinske navn forklart og vi får vite hva de heter på andre språk og på ulike Norske dialekter. Vi får også vite hvordan planten har vært brukt tidligere og blir presentert for spesielle særegenheter i form av økologi eller utbredelse. Det er tydelig at det ligger mye godt arbeid bak denne floraen både når det gjelder tekst og bilder. Her er det bare å oppfordre alle til å gå ut og kjøpe seg et eksemplar. Og det er ingen dum gave å gi bort til alle mennesker som er glade i fjellet.

Bjerknes Hamre 2006: Fjellet. Flora - fauna - geologi. Cappelen. 192 s. ISBN 978-82-02-25530-5

Cappelens naturhåndbøker – Fjellet

Denne boka har jeg anmeldt tidligere og var vel litt forutinntatt før jeg begynte, men det er jo lov å være subjektiv her. Heldigvis er det kommet en ny og oppdatert utgave av denne boka. Mye er blitt veldig mye bedre i den nåværende utgaven. Denne boken skal også ha honnør for ikke å være redd for å presentere på høyere nivåer enn art. «Blåvinger» som gruppe er mye mer nyttig som oppslag enn en art som man uansett ikke har forvekslingsartene til. Sølvvier og lappvier er slått sammen til et punkt. Det er helt klart det mest hensiktsmessige i denne typen flora. I tillegg er introduksjonskapitlet og avslutningskapitlet veldig gode og gjennomarbeidede. Her er det massevis å lære og mye inspirasjon å hente for å bli interessert i det man ser rundt seg når man er på fjellet. Det er til og med slik at noen av organismene som er presentert i disse kapitlene ikke har fått plass i selve oppslagsdelen av boka. For det er ganske ambisiøst å skulle presentere dyr, planter, sopp og geologi i én og samme bok. Jeg savner selvfølgelig mange arter, men det er ikke bokens intensjon å presentere alt, så jeg må si at den holder det den lover. Og så får vi håpe den inspirerer mange til å kjøpe tyngre oppslagsverk og bøker seinere.

Cappelens naturhåndbøker – Kysten

Det er som sagt ikke lett å samle alle organismegrupper i en og samme bok. Utvalget må skjæres til beinet. Jeg telte til seks alger og 36 planter. Med et slikt begrenset antall til rådighet er jeg ikke helt sikker om jeg personlig ville valgt bok til å være med i boka. Kanskje en melde kunne vært med i stedet. Orrfugl kunne sikkert også gått ut. Hvis det er for kuriositetens skyld at man har med disse artene, kunne man kanskje tatt med asparges eller noe slikt i stedet. Bildene er ikke imponerende de heller. Det er ikke lett å se forskjell på strandkjempe og fjæresauløk i denne boka. Og ikke står de nært hverandre heller slik at man kunne ha sammenliknet. Bildet av skjørbuksurt er helt ute av fokus og strandrugbildet er vel mer et landskapsbilde enn for å kjenne igjen planten. Jeg tenker at forfatterne av boka har kanskje ikke hatt botanikken nærmest hjertet da de skrev denne boka.

Cappelens naturhåndbøker – blomster

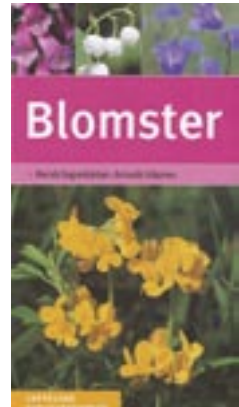
I denne boka var det en del fine ting å ta tak i. Jeg likte veldig godt blomstringsuret som på en god og grafisk måte forteller når på året planten blomstrer. Dessuten er plantene godt illustrert med bilder og tegninger av detaljer. De aller fleste plantene har fire ulike figurer slik at alle karakterene kommer frem. Det jeg ikke likte med denne boka er hvor avhenging man er av blomsterfarge. For meg var det ikke mulig å gjette hvor jeg skulle begynne å lete etter planten i boka. Det var ikke intuitivt at jeg skulle slå opp på rød for å finne krekling og engkarse eller slå opp på gul for å finne natt og dag. På en annen side er det til en viss grad oppnådd målet om at like planter skal stå sammen. Gjøkesyre står ved siden av hvitveis slik den bør gjøre. For en systematiker vil det nok virke som kaos, men dette er heller ikke en flora for systematikere.

Cappelens naturhåndbøker – Trær og busker

150 arter med bare busker og trær. Det er jo ganske imponerende. Og dette er en bok som ikke bryr seg om at noe er forvillet eller om det har kommet hit naturlig, så her finner du hemlokk og kvede. Ja, du finner faktisk også metasequoia. En del ville busker er utelatt slik som ullvier og lappvier, men du finner referanser til dem hos forvekslingsartene. Dette står også tydelig forklart i boken, at den ikke tar mål av seg for å være en dekning av alt som finnes av ville busker og trær. På en annen side vil jeg si at dekingen av parktrær og prydbusker var langt over det jeg hadde forventet. Figurene er veldig gode med fire bilder og tegninger til hver art. Noen ganger skulle jeg ønsket at de var litt mer «synkroniserte». Når man på rosene får bilder av nype på den ene arten og tegning på den andre, så er det ikke så lett å sammenlikne. Jeg skal ikke se bort i fra at denne floraen faktisk blir liggende i sekken i sommer på tur. Formatet er jo veldig hendig.

Bevanger og Jonsson
2007: Kysten. Flora og fauna. Cappelen. 192 s.
ISBN 978-82-02-27050-6

Håpnes 2006: Blomster.
Cappelen. 192 s.
ISBN 978-82-02-24561-0

Håpnes 2005: Trær og busker. Cappelen. 192 s.
ISBN 978-82-02-24564-1

Ryvarden 2005: Opplev trær og blomster. Boksentret Konsept. 120 s. ISBN 82-7683-365-9

Opplev trær og blomster

Dette er en leseflora som du setter deg ned med for å lese litt nå og da. Ikke ment som noen komplett felthåndbok, men som en inspirasjon til å gå ut og lære seg mer om planter. Det blir plass til ca 75 arter på de 120 sidene og det er helt klart lagt mest vekt på omtalene. Du lærer allerede ganske mye ved å lese denne boken. Mye morsomme nyttige og unyttige fakta om de vanligste plantene våre. Alt fra barneleker og regler til krydder og medisinsk bruk. Det er også et godt innledningskapittel som presenterer systematikk, morfologi og økologi. Det minner veldig mye om innledningen til «Familiens Norske Flora» og figurene er de samme. Jeg er ikke helt fornøyd med alle bildene i denne boka. Noen, slik som de av hundekjeks og dvergbjørk, er så kraftige nærbilder at det er litt vanskelig å få inntrykk av hvordan planten faktisk ser ut. Det var også litt spesielt at når det står om forskjellene på råde hos gran og furu, hvor grana oftest råtner innenfra og furua oftest utenfra, så er begge illustrert råtne innenfra. Jeg ble også litt overrasket over at registeret var etter rekkefølgen de kommer i boka, ikke alfabetisk. Kort oppsummert er den en fin introduksjon og en bra inspirasjon til å lære seg mer om planter.

Forlag: Aschehoug
Forfatter: Fonstad, Wesenberg, Jølle og Hanssen
Utgivelsesår: 2006
Antall sider: 327
ISBN 978-82-03-23277-0

Aschehoug – Norges dyr og planter

Denne boka går ut rimelig høyt på forsiden og reklamerer med store bokstaver at den inneholder det du trenger å vite om Norges natur. Jeg har tenkt å legge vekt på plantedelen av denne boka, men vil kommentere hjelpenøkkelene til fugl innledningsvis, som er ganske så forvirrende. Her er det flere sider med en tabell som er fargelagt etter mengde farge hos fuglene. Hvis halvparten av figuren er svart er fuglen 2/3 svart? Jeg vet ikke helt hvor logikken er her. Kan ikke figurere være 2/3 svart? Boken er ellers oppdelt i systematiske grupper som blant annet sopp, planter, insekter og trær og busker. Alle oppslagene har bilder og todelt tekst hvor kjennetegnene er beskrevet i en egen seksjon og utbredelse, levevis og liknende i en annen seksjon. Oppbygningen av soppkapittelet er av en eller annen grunn annerledes. Det varierer også mellom kapitlene hvorvidt man går ned til art eller bare en gruppe. På insektene har de vært flinke til å presentere grupper slik som døgnfluer og bladlus. Bortsett fra at latinen ikke helt passer med nivåene her, og er nede på slektsnivå og artsnivå. På plantene har man valgt å gå ned til artene selv på vanskelige grupper. Uten å presentere mer enn én av dem. Hvorfor gå helt ned til art på ullborre og så ikke ha med noen andre borer? Er det ikke da mer pedagogisk å ha borer som oppslagspunkt?

Forsøksvis oppsummering

Det er altså ganske mye bøker å velge mellom for en interessert kunde. Men hvilken burde man velge? Dette er ikke et lett spørsmål og vil avhenge av kunnskapsnivået til personen og ønsket bruksområde. Dette har jo en del med at det finnes ulike varianter av floraer ut i fra hvordan de er ment å bli brukt. Noen er ment til inspirasjon og fornøyelse, noen er ment for å effektivt få vite hvilken planteart man har for hånden.

Floraer jeg savner – Hvor er det blitt av Det Bestes «Ville planter i Norge»? Her måtte jeg ringe til forlaget tenkte jeg. Og det var ikke helt lett, for Det Bestes bøker utgis av Egmont, Egmont eies av Damm og Damm har visstnok slått seg sammen med Cappelen. Det er ikke vanskelig å bli forvirra her. Og siden både Damm og Cappelen gir ut egne floraer, så er det nok en stund til vi kommer til å se denne på markedet igjen. Det er synd, for den var veldig morsom å lese og hadde flotte lange omtaler

fra hver plante med alt fra bruksområder til overtro. Tekstene var skrevet av Wischmann, Faarlund og Lauritzen og har inspirert meg ganske mye iallfall. Det nærmeste vi kommer for å erstatte denne er vel «Familiens Norske flora» eller «Norges Dyr og planter», men de to dekker henholdsvis 150 og 250 planter og har et stykke igjen opp til 650 som det var i Det Beste sin flora. Kanskje håper jeg at Kristoffersen, mannen bak boka «Det blomstrende fjellet», bestemmer seg for å lage en tilsvarende flora for lavlandet også.

Floraen jeg savner aller mest er en virtuell søkbar flora. Nettsider er den mest effektive måten å formidle oppdatert kunnskap i form av oppslagsverk. Skeptikere vil kanskje si at man ikke kan stole på alt som ligger på nettet, men det er det forhåpentligvis ingen som gjør heller. Og sett fra samlingen trykte bøker over vil jeg si at man skal ikke stole på alt som utgis i bok heller. Jeg vil tro at den beste floraen for fremtiden er en nettbasert flora hvor det kan oppdateres endringer i systematikk og utbredelsesområder fortløpende. Bare synd det er så vanskelig å tjene penger på dette. En nettbasert flora vil også kunne ha et stort pluss i brukervennlighet ved å kunne fri seg fra tankegangen om rekkefølger og trær av nøkkelkarakterer. Man kan konstruere nøkler basert på en karaktermatrise hvor brukeren så skriver inn de karakterene han/hun ser. Sammenliknet med å bestille flybilletter på nett hvor man kan velge når man skal reise, hvor man skal reise fra, når man vil lande, hvor man vil lande, hvilket flyselskap, hva slags komfortklasse osv. De gode sidene lar deg fylle inn den informasjonen som er viktig for deg og la annet stå åpent. Samme tankegang kan brukes på nett. Du fant en plante uten kronblader? Tja – da kan du jo bare kaste Cappelens naturhåndbok «Blomster» eller Damms «Villblomster». Eller så kan du i min drømmeflora skrive inn stedet du fant den, tidspunktet, bladform om du har det, antall pollenbærere eller hva det enn er du ser. Så kan du få opp et galleri av treff og begrense søket videre. Vær så snill, kan ingen lage dette for norske planter? Dataprogrammene som trengs er jo laget allerede.

Flere av nøklene i floraene jeg har sett over er ikke så brukervennlige. Og mange av karakterene som brukes er vanskelige å lære og krever erfaring og gjerne et herbariebelegg med både blomst og frukt. Kanskje derfor er det også at så mange av floraene ikke har tatt med en bestemmelsesnøkkel i det hele tatt. Den eneste nytenkende nøkkelen var å finne i «Norges dyr og planter». Der hadde man nøkkel som ikke nødvendigvis var to-greitt

på hvert punkt. Det er ikke så dumt. Det var et par andre ting som gjorde den vanskelig å forstå, men oppbygningen var god.

Bakdelen med en nettløsning er at du ikke kan bære den med deg med mindre du er en mobilfantast med wap. Så felthåndbøker trengs hvis du vil ha et svar på stedet og ikke kan vente til du kommer hjem og skal bestemme dagens fangst av planter. Jeg vet fra meg selv at når jeg sitter på kontoret eller hjemme sjekker jeg oftere med Den virtuelle floraen og Wikipedia enn å slå opp i en flora. Jeg vil jo gjerne ha både utbredelseskart, bilder og tegninger. Og så vil jeg jo gjerne ha oppdatert informasjon. Sånn sett er Wikipedia tett opptil uslåelig for en papirflora.

Kosefloramarkedet vil aldri kunne erstattes av nettløsninger. Med kosefloraer mener jeg bøker man leser fra perm til perm fordi de er fulle av gode historier og bilder. Eller bøker man slår opp i for å lære mer om plantens bruksområder og etymologi eller kanskje avsnitt om spesiell økologi knyttet til denne arten. Dette markedet er nok like standhaftig som markedet for den skjønnlitterære papirboken er det. Her må jeg si at vi allerede har en god del bra bøker i utvalget ovenfor og det er nok rom for mange fler på markedet også.

Det er litt interessant å se hvordan de ulike forfatterne har valgt å sette plantene i rekkefølge. Det er tre populære alternativer: systematisk, farge på blomst og type habitat. Alle har fordeler og bakdel. Innføringen etter habitat er den aller dårligste og fører oftest til at man må bla gjennom alle de ulike habitatene allikevel. Ikke ser man forvekslingsartene så lett og man må anta en skarp kategorisk økologisk verden, noe som stort sett er tøvet. Farge på blomst høres i utgangspunktet bra ut siden da kan kanskje gule soleier stå sammen med gule murer og perikumer. Men verden er ikke så enkel og en rask test blant nybegynnere viser at det blir helt umulig å bestemme de fleste planter uten å bla gjennom minst tre ulike fargekategorier. I tillegg blir det vanskelig å finne noe som er avblomstret eller som har flerfargete blomster. Systematiske floraer vil også medføre en del blaing, men her står iallfall de plantene som likner på hverandre oftere sammen. Og med tid og stunder vil man lære seg forskjellen på gjøkesyre og hvitveis og slipper å bla så mye. Her er det på tide å komme med en liten kjepphest. Vær så snill. Ikke skriv at plantene står i systematisk rekkefølge som om det var en gitt kjede av planter. Jeg kjenner det klør i nakkehårene når jeg leser det. Og iallfall når det står bråkjet i floraen at den går i rekkefølge fra gamle planter til

yngre planter og fra primitive planter til avanserte planter. Slike tanker hører til eugenikkens tid og er litt småflaut å måtte lese.

Det er også interessant å se variasjonen i presentasjon av plantene. Omrisstegninger, akvareller eller bilder går igjen. Jeg må si at de mest pedagogiske floraene er nok de som kombinerer tegninger og bilder for å gi et inntrykk av både hele planten og detaljer som er viktige for bestemmelsen. Det var det flere floraer som hadde gjort blant de ovenfor. Et lite kart over utbredelsesområdet forteller også veldig mye mer enn å forsøke å beskrive den med mange ord. Dette hadde både «Gyldendals Store Nordiske flora» og Damms «Villblomster». I tillegg var figurene i «Villblomster», med plantens størrelse sett i forhold til størrelsen på floraen man holder i, et eksempel til etterfølgelse. Det er nok «Villblomster» som stikker av med seieren som den mest pedagogisk oppbygde floraen.

Konklusjon:

Hvis man er nybegynner og vil ha en flora for å kunne ha med på tur og begynne å lære seg litt planter, ville jeg anbefalt Aschehougs «Blomster i Norge». Hvis neste utgave av «Villblomster» fra Damm blir korrekturlest og tilpasset norske forhold, vil den lett snappe plassen som beste nybegynnerflora. For en som begynner å kjenne en del planter uten å bruke flora, eller en som har lært seg de vanligste plantefamiliene, ville jeg anbefalt Gyldendals Store Nordiske Flora. For fagbotanikeren og den ivrige amatør vet jeg det er stor uenighet

om man skal ha den ene eller den andre av Lids flora eller Gyldendals Store Nordiske Flora. Noen sier begge. Heldigvis får jeg lov å være subjektiv, og jeg har tenkt over dette nå i mange måneder og kommet frem til at jeg ikke kan leve uten nøklene i Lid. Ingen av dem er hendige feltfloraer, men det er nå Lid som vinner kampen om plassen i tursekken hver eneste gang. Selv om den ser ut som et takras på grunn av all teip som må til for å holde den i live. Den er ikke noe sjarmtroll av en bok, men den gjør jobben. I tillegg vil jeg nevne Cappelen sin «Trær og busker» for den som vil spesialisere seg og som ferdes i bynære strøk.

For sjangeren «opplevelsesflora» er det veldig smak og behag. Hva er det leseren har lyst til å lære mer om? Min personlige favoritt her er som jeg tidligere har nevnt «Det blomstrende fjellet», som jeg håper alle vil kjøpe for å ha på hytta på fjellet. Det står veldig mye interessant i «Norges dyr og planter» og «Opplev trær og blomster» også, så det er bare å fylle opp bokhyllene.

Det viktigste er nå uansett at vi har gode floraer på norsk, og at det er et marked for å kjøpe dem. Så håper jeg at alle kan finne en flora som passer til sitt interessefelt og ambisjonsnivå. Husk også på at floraer er gode gaver som varer en stund.

Denne samleanmeldelsen av floraer på det norske markedet er utarbeidet med støtte fra Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening. Vi takker NFF for det!

Nyeste tilskudd til lokalfloralitteraturen

Leif Galten har etter mange års kartlegging av floraen i hjembygda Engerdal samlet sammen sin kunnskap om temaet i bokform.

Boka er i salg hos Coop Marked Engerdal, Gløtvold Handel Drevsjø, Femundsmarka Nasjonalparksenter Elgå, Trysil Libris, Tynset Bokhandel og Amneus Boghandel på Røros. Boka kan også bestilles på nett fra nettbokhandelen til Amneus, www.amneus.no. Pris: kr. 278.

Galten, L. 2008. Karplantefloraen i Engerdal. Eget forlag. 304 s. ISBN 978-82-303-1018-2.